
TATJANA FILIPOVIĆ

MEĐUNARODNA SARADNJA AKADEMIJA NAUKA U BIBLIO- TEKARSTVU

U Sofiji je održan od 19. do 23. novembra 1979. međunarodni simpozijum o bibliotekama akademija nauka sa temom „Problemi biblioteka akademija nauka u naučno-informativnoj delatnosti”, na kome su učestvovali predstavnici sedam socijalističkih zemalja: Bugarske, SR Nemačke, Poljske, SSSRa, Mađarske, Čehoslovačke i Jugoslavije. U 17 podnetih referata raspravljalo se o pitanjima organizacije biblioteka akademija nauka u savremenom društvu, o integraciji ovih biblioteka s drugim naučnim bibliotekama, o mehanizaciji i automatizaciji u bibliotekarskim i bibliografskim uslugama, o problemima rada u bibliotekama akademija nauka uopšte, o pružavanju potreba i interesa njihovih čitalaca.

Ključno mesto među navedenim problemima zauzelo je pitanje integracije biblioteka akademija nauka s drugim naučnim bibliotekama. Diskusija je pokazala da se u većini zemalja-učesnica ovaj proces ostvaruje preko centralizovanih bibliotečkih mreža u kojima matičnu ulogu preuzima biblioteka akademije nauka. Zajednički rad u bibliotekarstvu podrazumeva koordinaciju bibliotečkih poslova u cilju obavljanja osnovnog zadatka biblioteke — informativnog opsluživanja. Na savremenom stadijumu naučno-tehničkog i kulturno-prosvetnog razvoja, u doba kada svet doživljava eksploziju informacija, biblioteka prestaje da bude samo muzej knjiga, što je vekovima bila, i postaje aktivan činilac u kulturno-istorijskim tokovima uopšte. Težnja da se otvori prema svetu, da

pođe u susret korisniku ne čekajući pasivno čitaoca, pretvara savremenu biblioteku u dinamični mehanizam čija unutrašnja organizacija treba da rezultira iz zadataka koje pred nju postavlja savremeni čitalac. Naučna biblioteka, biblioteka akademije nauka, pre svega kao opšte naučna biblioteka ima jedan zadatak više — da pruži naučnu informaciju vrednu za stručnjaka i istraživača. Integrisanje naučnih biblioteka treba da obezbedi kvalitetniji rad u svakoj biblioteci i boljom podelom posla da omogući racionalnije i adekvatnije korišćenje sredstava, bolju bibliotečku specijalizaciju u pojedinim naučnim oblastima pa samim tim i kvalitetniju bibliotečko-informativnu uslugu. Bibliotečka integracija u okviru jedne zemlje može se odvijati na osnovu dva principa: po teritorijalnom principu i granskom principu, odnosno u okviru pojedinih naučnih oblasti, i ovi vidovi integracije zastupljeni su uglavnom u svim zemljama učesnicama Simpozijuma. Drugo je, međutim, pitanje kvaliteta bibliotečke integracije; kako se ona ostvaruje, koliko ide u širinu i u kojim se ravnima odvija. Na osnovu podataka, iznetih na skupu u Sofiji, može se konstatovati da se saradnja među bibliotekama objedinjenim u mrežu naučnih biblioteka za sada odvija u okviru centralizovane obrade knjiga, zajedničkog korišćenja fondova i izvesne centralizovane nabavne politike kojoj se posvećuje posebna pažnja utoliko pre što su sredstva za kupovinu knjiga, naročito periodike dosta skromna, posebno ona u konvertibilnoj valuti, i svako dupliranje u okviru jedne bibliotečke mreže znači smanjenje mogućnosti za eventualnu drugu nabavku. Centralna biblioteka Bugarske akademije nauka npr. za nabavku inostranih časopisa sa konvertibilnog valutnog područja saraduje s Narodnom bibliotekom „Kiril i Metodij” izbegavajući dupliranje u okviru dve mreže, mreže nacionalnih i mreže naučnih biblioteka. Saradnja među integrisanim naučnim bibliotekama odvija se i na poslovima kompletiranja u čemu važnu ulogu igra međubibliotečka ekvivalentna razmena uz sve češće korišćenje mikroformi, mikrofiša, mikrofilmova i sl.

Problem mehanizacije i automatizacije informativne delatnosti u naučnim bibliotekama bio je po obimu i važnosti druga tema skupa, tema koja je neizbežna na savremenom stupnju razvoja bibliotečko-informativnog procesa. Veliku pažnju pobuđuje osavremenjivanje bibliotečke obrade materijala. Socijalističke zemlje se u procesu mehanizacije i automatizacije bibliotečke delatnosti u bibliotekama akademija nauka nalaze na početku, ali čine nesumnjive napore da ovladaju savremenom tehnikom bibliotečko-informativnog poslovanja (stvarajući svoje sisteme automatske obrade), koje predstavlja osnovu i opravdanost postojanja biblioteke uopšte, a posebno naučne biblioteke kakva je

biblioteka akademije nauka. U većini zemalja učesnica primenjuju se automatizovani sistemi obrade bibliotečkog materijala, čime se skraćuje put informacije od izvora do korisnika, što je posebno značajno za naučnu informaciju koja, pored zahtevane valjanosti, treba da bude i aktuelna, to jest pristupačna u trenutku svoga nastanka. Pored već uhodanih sistema informacija kao što su UNISIST, AGRIS, SPINES i drugi čiji se proizvodi koriste zahvaljujući međunarodnoj saradnji među bibliotekama i informativnim centrima, razvijaju se i pojedinačni nacionalni automatizovani sistemi mašinske obrade podataka kao što su BIBLIO-BISES u Bugarskoj, SINTO u Poljskoj. U DR Nemačkoj koriste se, na primer, INSPEC i ASSISTENT, dok se u okviru čehoslovačkog nacionalnog informativnog sistema NTEI koriste već poznati sistemi iz pojedinih oblasti znanja: CAC za hemiju, API za naftohemiju, INIS za tehniku, INSPEC za elektrotehniku, COMPENDEX za mašinstvo i DERWENT za patentnu informaciju. Programi za mašinsku obradu podataka izrađuju se u saradnji sa računsko-informativnim centrima, manje sa svetskim a više sa nacionalnim.

Uključivanje zemalja učesnica u svetske tokove naučne informacije ide sporo, kako je zaključeno u diskusiji, zbog nedovoljnih materijalnih sredstava za nabavku savremenih informativnih publikacija. Sporosti doprinosi i zatvoren bibliotečki sistem nespreman za procese brže reorganizacije bibliotečko-informativnog poslovanja koje bi adekvatnije pratilo tempo razvoja nauke i tehnike. Izvesnom napretku doprinosi proučavanje potreba i strukture korisnika biblioteka akademija nauka i sprovođenje anketa među čitaocima. Opšti je utisak, međutim, na osnovu izloženog materijala, da se analiziranje potreba čitalaca nalazi u početnoj fazi, s obzirom da se podaci sprovedenih anketa manjeg obuhvata za sada ne ispituju. Ali čak i da se obrađuju pokazatelji dobijeni anketom oni ne bi mogli da koriste poboljšanju bibliotečko-informativne službe naučnih biblioteka u praksi s obzirom na mali obuhvat anketa.

Saradnja naučna biblioteka — korisnik nesumnjivo mnogo gubi izvesnim pasivnim odnosom biblioteke prema čitaocu-naučniku, jer između naučnih biblioteka i naučnih instituta ne postoji dovoljno definisan kontakt. Istini za volju, pri nekim bibliotekama postoje naučni timovi (najbolji primer predstavlja Biblioteka Mađarske akademije nauka) koji su većinom, ali ne i isključivo, usmereni na probleme bibliotekarstva, ali uloga savremene naučne biblioteke umanjena je njenom odvojenošću od naučnih institucija. U osnovi ovog problema leži nasleđe iz prošlosti po kome je većina bibliotekara iz redova filologa, a s obzirom da se rad u biblioteci

nije uvek organizovao na adekvatan način fluktuacija stručnjaka je vrlo velika. Kvalitetnu informaciju iz određene naučne oblasti može da pruži samo bibliotekar-stručnjak za tu oblast i vrednost dobijene informacije je veća ukoliko je bibliotekar više specijalizovan za izvesnu naučnu granu. U vreme eksplozije izdavačke delatnosti naučnik i istraživač sve su više upućeni na saradnju sa bibliotekom koja treba istraživaču već pri prvom njegovom susretu sa temom da pruži grubo selekcionisanu literaturu o istraživanom predmetu. Izvestan napredak u obezbeđivanju specijalizovanih bibliotekara za neke oblasti znanja učinila je Akademija nauka SSSR otvaranjem pri biblioteci kabineta za društvene nauke koji pružaju tzv. selektivnu informaciju, odnosno informaciju daje stručnjak za određenu naučnu oblast koji je tek po svom sekundarnom opredeljenju bibliotekar. Slična kadrovska politika vodi se u Biblioteci Srpske akademije nauka i umetnosti kako bi se bibliotečko-informativni rad na različitim poljima bibliotekarstva, u nabavci, kompletiranju, izradi stručnog kataloga, referentnom i bibliografskom radu podigao na što viši nivo. Bibliotekari različitih stručnih profila koji saraduju sa specijalistima iz svoje oblasti na najboljem su putu da postignu cilj što im postavlja savremeni naučno-tehnički razvoj, da naučniku i istraživaču pruže naučnu informaciju. Današnja koncepcija o bibliotečkom radu podrazumeva dinamičan odnos prema materijalu čuvanom u biblioteci. Akademijina biblioteka kao opštenaučna biblioteka, u nastojanju da ostvari aktivan odnos prema naučnom radu, postavlja sebi zadatak da pruži informaciju koja ne mora biti neposredno tražena. Uz uslužnu informaciju javlja se i tekuća informacija (informacija o prinovama) i selektivna diseminacija informacija (bilteni, abstrakti, intervjui i sl.). Obezbeđivanje kontinuiranog priticanja informacije do korisnika predstavlja osnovni zadatak savremene naučne, a posebno biblioteke akademije nauka koja ima elitnu funkciju u bibliotečko-informativnom opsluživanju naučno-istraživačkog i konstruktorskog rada.

Jedan od ciljeva Simpozijuma bilo je razmatranje, upoređivanje i razmena iskustava na međunarodnom nivou, o poslovanju u bibliotekama akademija nauka, o korišćenju postojećih bibliotečko-informativnih sistema, o problemima i teškoćama kao i o nekim praktičnim rešenjima. Iz iscrpne diskusije proizašli su i neki opšti stavovi formulisani u zajedničkoj rezoluciji kojom su obuhvaćeni putevi dalje saradnje među ovim bibliotekama. Posebna pažnja u programu naučno-informativne međubibliotečke saradnje posvećena je pitanjima razmene i kompletiranja izdanja akademija i materijala sa simpozijuma i kongresa, intenziviranju međubibliotečke pozajmice. Predložena je izrada priručnika za bi-

biblioteke akademija nauka u socijalističkim zemljama, i predviđeno je dalje periodično održavanje ovakvih skupova čiji bi zadatak bio da produbljuju i unapređuju bibliotečku saradnju na međunarodnom nivou, kako bi se obezbedilo adekvatnije bibliotečko-informativno opsluživanje nauke.

Učesnici Simpozijuma mogli su da se upoznaju sa sistemom bibliotekarstva u Bugarskoj: posećene su Biblioteka Bugarske akademije nauka, Biblioteka hemijskog instituta, Narodna biblioteka „Kiril i Metodij” i Univerzitetska biblioteka. U svim pomenutim bibliotekama postoji delimično slobodan pristup knjizi, prvenstveno priručnicima i novim naslovima periodike (koji tek po isteku godišta dospevaju u depoe). Problem smeštaja knjiga postavlja se i u bugarskim bibliotekama i Biblioteka BAN pokušava da reši ovaj problem trijažom knjiga klasifikujući ih u tri grupe prema intenzitetu korišćenja tokom poslednjih deset godina; nekorišćene knjige dospevaju u depo van grada, knjige korišćene do pet puta smeštaju se u magacin u gradu, a knjige korišćene preko pet puta ostaju u depou, u zgradi Biblioteke. Bez obzira koliko je ovaj način adekvatan i opravdan, nesumnjivo je zanimljiv kao pokušaj rešavanja jednog sve akutnijeg problema savremene biblioteke uopšte.

U okviru bugarskih biblioteka rade i pojedinačni instituti, laboratorije i metodološki centri: Biblioteka BAN ima bibliografskonaučno odeljenje; Narodna biblioteka laboratoriju za konzervaciju i restauraciju, bibliografski centar i naučni institut za bibliotekarstvo. Međutim, problem odgovarajućih stručnih kadrova, odnosno bibliotekara-specijalista za pojedine naučne oblasti aktuelan je i u Bugarskoj, a jedan od uzroka što se stručnjaci različitih profila teško opredeljuju za rad u biblioteci jeste loše nagradivanje. Informativno-bibliotečki rad nesumnjivo trpi zbog nedostatka stručnog kadra, a posledica ovakvog stanja je nedovoljna otvorenost biblioteke prema korisniku uopšte.

Dugogodišnja saradnja Jugoslavije i Bugarske u oblasti bibliotekarstva potvrđena je i najnovijim ugovorom o naučnoj saradnji potpisanim između Bugarske akademije nauka i Međuakademijškog saveta SFRJ 24. 10. 1979. Naglasimo i to da je Biblioteka SANU jedan od 22 apsolutna partnera Biblioteke BAN na polju razmene što znači da BAN i SANU uzajamno razmenjuju sva svoja izdanja. Učešće našeg predstavnika na skupu u Sofiji još je jedna potvrda dobrih radnih kontakata između SANU i BAN, koji doprinose razvijanju pozitivnih međudržavnih odnosa.

Inicijativa Biblioteke Bugarske akademije nauka da se organizuje Simpozijum o problemima biblioteke akademija nauka pokazala se korisnom

(mada je u rad Simpozijuma pored socijalističkih zemalja trebalo uključiti i druge zemlje, s obzirom da na Simpozijumu pokrenuti problemi s kojima se suočavaju biblioteke ovih zemalja imaju širu međunarodnu važnost). Sastanak u Sofiji ukazao je na zajedničke teškoće i dao pregled stanja u savremenoj bibliotekarskoj praksi akademija nauka, podvukao specifičnosti izvesnih konkretnih rešenja i otvorio puteve buduće saradnje, razmene iskustava i zajedničkog rada. Dalji kontakti među bibliotekama akademija nauka u oblasti naučno-informativne i stručne saradnje doprinose intenziviranju međunarodnih kulturno-naučnih odnosa.

